

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Багрії Тетяна Єфремівна – старший викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.

Наукові інтереси: диригентсько-хорова діяльність.

УДК: 378+37.036

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ГОЛОСОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Олена ГУДЗЬ (Одеса)

Постановка проблеми. Специфіка голосової діяльності вчителя музики обумовлена як специфікою й умовами голосової діяльності людини в цілому, так і цілями, завданнями, формами, методами викладання предмета «Музика» у загальноосвітній школі. Е. М. Барвинська заявляє, що до процесу професійної діяльності вчителя музики входять такі завдання: робота голосу у мовному режимі; робота голосу у вокальному режимі; робота голосу в режимі вокального показу [1, с. 152–156].

Дослідження Ю. С. Василенко дозволяють дійти висновку про те, що голос більшої половини обстежених педагогів не можна вважати «здоровим» і таким, що повністю відповідає професійним вимогам. Аналіз основних причин, що викликають порушення голосу у педагогів, дозволив авторові розділити їх на: біологічні – конституціональні особливості, вік, стать, супутні захворювання; професійні – стаж роботи, тривалість й інтенсивність голосового навантаження; побутові – родинний стан, склад родини, життєві умови; психологічні – конфліктні ситуації, психоемоційні та характерологічні особливості особистості.

У практиці фоніатрії природно зустрічаються випадки захворювань голосового апарата, викликані комбінацією двох або більш факторів. За класифікацією П. Гербера, «зловживання» голосом, що призводить до його порушень, може бути якісним і кількісним. Кількісне зловживання представляє собою виконання завдань, що перевищують працездатність і силу голосу. Якісне – протиприродне підвищення і зниження голосу; неправильний подих; недостатня (або надмірна) напруга голосових і дихальних м'язів; недостатнє (або неправильне) застосування резонаторів; неправильне користування регістрами [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна голосова діяльність педагога-

музиканта розглядалася в роботах з вокальної педагогіки таких відомих учених-вокалістів, як Л. Дмитрієв, В. Морозов, Г. Стулова, А. Менабені, Д. Люш, Г. Павлов, О. Полякова. Відомі дослідження Н. Малишевої, Ф. Анікєєвої й З. Анікєєвої, О. Агаркова, Ю. Ковнер, Б. Васильєва, І. Алієва в області постановки голосу педагогів спрямовані на розвиток основних вокальних технологій: звукоутворення, вокальний подих, артикуляція, слухові навички, навички емоційної виразності. Наукові дослідження Л. Дмитрієва, Ф. Засидателева, В. Морозова, Л. Работнова, С. Ржевніна, Р. Юссона сформували теоретичні основи голосоутворювальної функції вокаліста. Більша частина вокальної науково-методичної літератури (роботи В. Багрунова, М. Васильєва, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієва, О. Стахевича, В. Юшманова та інших) розглядає проблеми формування й розвитку вокальних здібностей професійних співаків. На біофізичні аспекти вокального процесу спрямована увага таких учених, як В. Морозов, Н. Горбунов, Г. Грачова, А. Єгоров та інших. Специфіку вокальної підготовки майбутніх учителів музики висвітлено у наукових дослідженнях Л. Василенко, Г. Урбановича. Проблеми вдосконалювання голосових даних на теоретичному (науковому) рівні, вважає Л. Е. Перетяга, проявляються в тому, що голос хоча й вивчається різними науками (акустикою, фізіологією, фонопедією, логопедією, гігієною, вокальною педагогікою і т.д.) не формує цілісного уявлення про голосову функцію організму.

Мета статті – розглянути питання психолого-педагогічних передумов голосової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів.

Виклад основного матеріалу. Всі науки лише обмежуються певним спектром проблем. Проблеми голосових даних учителів визначаються відсутністю методичної роботи і дефіцитом фахівців, що мають міждисциплінарні

знання про голос. Проблеми вдосконалювання голосових даних на практичному рівні проявляються у відсутності предмета в програмах педагогічних навчальних закладів, спрямованих на підготовку майбутніх педагогів до голосових навантажень [4, с. 360–367].

Науково-теоретичні дослідження і практика показують, що більшість працюючих учителів не готові до мовної, вокально-мовної та вокально-педагогічної діяльності; не володіють знаннями й навичками охорони голосу; мають пробіли у теоретичній і методичній підготовці; мають погано розвинутий вокальний (мовний) слух; малу стійкість голосу до професійних навантажень; не мають навичок самостійної роботи з голосом тощо.

На думку вчених, зберегти, зміцнити, розвинути, збагатити й підготувати голос для професійного використання майбутніми педагогами покликана голосова культура, яка поєднує досягнення різних наук, але обмежується тим обсягом, який необхідний педагогам.

У вокальній практиці навчання майбутнього вчителя музики, в основному, зорієнтоване на виконавську діяльність. В основу голосової підготовки студентів музичних факультетів покладена методика вокальної освіти співаків-виконавців, відкоригована для роботи зі студентами педагогічних університетів. Разом з тим, виховання мовного і співочого голосу, попередження його передчасної зношеності і втрати має велике значення для вчителя музики. Це питання, на думку Л. В. Чернової і Д. Е. Чернова, сьогодні є одним з найважливіших у процесі підготовки студентів до педагогічної діяльності. Студентові музичного факультету важливо розуміти різницю між мовним і співочим звукоутворенням, а також необхідність зближення співочої і мовної фонації у процесі навчальної діяльності [9].

Л. В. Чернова, Д. Е. Чернов, указуючи на професійні особливості вчителя музики, зауважують, що в процесі уроку мова переміняється співом, спів – рухом рук, диригування – грою на музичному інструменті. Щоб уникнути передчасного зношування голосу, механізм мови повинен бути максимально наближений до співочого, тому що співочий процес є більш складним і вимагає вироблення більш динамічного стереотипу [9, с. 119–123].

Таке настроювання голосу допомагає виявити його кращі якості й уникнути голосових перепадів при переході від мови до співу. Необхідно, вважає Л. Б. Рудін, навчитися правильно говорити, виправити

недоліки мовного (побутового, діалектного) звукоутворення. Вокальна й мовна педагогіка нерозривно пов'язані з охоронними принципами стосовно голосового апарату, розуміння яких є неможливим без знань анатомії й фізіології органів голосоутворення [5, с. 4].

Аналіз специфіки професійно-голосової діяльності вчителя музики дозволяє визначити коло необхідних для якісної і безпечної діяльності (з точки зору функціональності і здоров'я голосового апарату) спеціальних знань, умінь і навичок, тому що невміле користування власним голосом призводить до різних порушень і захворювань голосового апарату. Ю. Фролов вважає, що правильні форми мовної, як і вокальної, активності зустрічаються вкрай рідко. Проводячи паралель з обов'язковою вокальною постановкою голосу для професійного співу вчений указує на відсутність системи постановки голосу для професійної роботи голосу в мовному режимі. Виховати мовний голос означає: виявити кращі його якості; прищепити професійно-голосові навички; виробити комплекс умовних рефлексів (сформулювати «динамічний стереотип»); виробити і довести до автоматизму навички правильного звучання [8, с. 40]. А. І. Савостьянов вважає, що крім поліпшення якісних характеристик голосу в результаті мовного розвитку постановка мовного голосу підвищує рівень безпеки професійної голосової діяльності [6, с. 58].

Опираючись на дослідження Е. А. Серебрякова, ми стверджуємо, що до системи професійної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів повинен входити метод розвитку голосу [10]. Учитель музики повинен уміти: аналізувати й інтегрувати співочий процес у кожному індивідуальному випадку й зіставляти із заданим еталоном; поєднувати теоретичні знання з методикою практичного вирішення завдань; уміти обґрунтовано й дохідливо пояснити зміст тієї або іншої технічного, творчого або художнього завдання; володіти педагогічною майстерністю спілкування з дитячою аудиторією; уміти добирати репертуар, що відповідає інтересам і завданням вокального розвитку учнів. Усі ці вміння й навички – складові вокально-педагогічної діяльності. Однак, разом із вирішенням педагогічних завдань, учителям музики необхідно працювати з власним голосом. Постійна зміна режимів роботи голосу, переключення з мови на спів і навпаки є стилем викладання предмета «Музика» у загальноосвітній школі. Володіння навичкою переключення голосових режимів – необхідна

складова професійної підготовки вчителя музики.

Для успішного виконання такого виду діяльності вчителю музики необхідно набути теоретичних знань, практичних умінь і навичок із самостійного аналізу, корекції й розвитку власного голосу.

Висновки. Підсумовуючи отримані дані, можна дійти висновку: система підготовки студентів музичних факультетів до професійної голосової діяльності повинна включати весь спектр професійно-голосових знань, умінь і навичок, необхідних для мовної, вокальної, вокально-мовної й вокально-педагогічної діяльності. Виключення одного з аспектів професійно-голосової підготовки призводить до порушення комплексності отриманих знань, умінь і навичок, дестабілізує роботу голосового апарата й негативно позначається на якості голосової діяльності й здоров'я голосу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Барвинская Е. М. Комплексный подход к голосовой подготовке учителя музыки [Текст] / Е. М. Барвинская // Молодой ученый. – 2009. – № 8. – С. 152–156.
2. Гербер П. Голос и его гигиена/ П. Гербер.– Берлин: Лейпциг, 1923. – 286 с.
3. Орлова О. С. Нарушения голоса / О. С. Орлова. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2008. – 220 с.

4. Перетяга Л. Є. Формування культури професійного голосу майбутніх учителів у процесі професійної підготовки / Л. Є. Перетяга // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 14 (67). – С. 360–367.

5. Рудин Л. Б. Основы голосоведения. /Л. Б. Рудин. – М.: Граница, 2009. – С. 4.

6. Савостьянов А. И. Техника речи в профессиональной подготовке учителя/ А. И. Савостьянов. – М.: Владос, 2001. – 144 с.

7. Серебрякова Е. А. Индивидуально-групповая форма вокальной подготовки студентов музыкальных факультетов. / автореф. дисс. ... канд. пед. наук:13.00.01 / Е. А. Серебрякова – М., 2005. – 21 с.

8. Фролов Ю. Пение и речь в свете учения И. П. Павлова / Ю. Фролов – М.: Музыка, 1966. – 100 с.

9. Чернова Л. В. Формирование вокально-речевой культуры учителя музыки в процессе профессиональной подготовки/ Л. В. Чернова, Д. Е. Чернов // Педагогическое образование. – Екатеринбург. – № 3. – 2012. – С. 119–123.

10. Шидловська Т. А. Функціональні порушення голосу / Т. А. Шидловська. – К.: Логос, 2011. – 523 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гудзь Олена – старший викладач Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: вокальна культура майбутнього вчителя музики.

УДК 378+700+370.7

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ХОРЕОГРАФІВ

Юлія ПЕТРОВА, Інга ХМЕЛЕВСЬКА (Одеса)

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, коли технічний прогрес прискорюється, а відносини між людьми все більш комерціалізуються, особливо відчувається потреба у збереженні культурних цінностей. У зв'язку з цим актуалізується роль мистецтва у суспільстві, що обумовлює формування нового рівню вимог до фахівців мистецької освіти. Звичайно, це стосується і хореографічної освіти та ставить перед нею завдання щодо розробки, вдосконалення та впровадження в практику теоретично-методичних основ формування професійної компетентності майбутніх викладачів хореографії.

Оскільки хореографічна педагогіка вищої школи є відносно новою для ВНЗ галуззю, а її теоретично – методична база ще перебуває на

стадії інтенсивного розвитку, відчувається потреба у дослідженнях, які були б направлені на виявлення базових одиниць психологічної структури навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування професійного художньо-творчого мислення майбутнього викладача хореографії. (В. Нікітін) [6, с. 11].

Танець, за визначенням Є. Навіславської, розкриває духовний світ людини та є засобом ідейно-емоційного розвитку тільки за умов досягнення хореографом певного рівню досконалості виконання [5, с. 4]. Між тим, досконалість виконання визначається вмінням до передачі пластично-виразовими рухами, хореографічними ескерисами художньо-образного змісту музичного твору, що обирається для створення танцювальної композиції. Але рівень музичної компетентності